

Sofia Caspari

DE BAAI
VAN DE
FLAMINGO'S

De Fontein

DEEL 1

Esperanza – Hoop

Esperanza, Santa Celia, San Lorenzo, Genua,
Tres Lomas, Chaco

1876 tot 1878

1

Stokstijf stond Mina in haar kamer. Door de smalle kier van de openstaande deur kon ze precies volgen wat zich in de keuken afspeelde. De adem stakte het vijftienjarige meisje in de keel. Philipp, haar stiefbroer, kwam net van buiten. Ze had hem nog op tijd zien aankomen, zodat ze zich op het nippertje in de kleine provisiekamer had kunnen verbergen. De bloedspetters op zijn gezicht en zijn met bloed bevlekte hemd bezorgden haar een akelig gevoel in haar maag. De olielamp op de tafel wierp een spookachtig schijnsel over Philipps vingers, die ook al met bloed waren besmeurd. Hij bekeek ze tevreden. Toen pakte hij zijn jasje, dat over een stoelleuning hing, en haalde uit een van de jaszakken een gouden horloge. Hij lachte breed toen het klokje zachtjes heen en weer zwaaide aan zijn ketting. Vastbesloten borg hij het weer op, trok zijn hemd uit en ontblootte zijn brede, gespierde bovenlijf. Nog altijd glimlachte hij toen hij naar de emmer met schoon water liep en proestend zijn gezicht en handen waste. Mina zag hoe het geronnen bloed oploste, zich met water vermengde en in rode slierten over zijn gezicht, zijn armen en zijn handen naar de grond droop. Met moeite onderdrukte het jonge meisje een aanval van misselijkheid.

Ze hoopte vurig dat hij haar hier niet zou ontdekken, niet zou betrappen.

Waarschijnlijk had haar stiefbroer weer een onschuldig slachtoffer in elkaar geslagen, een nieuwkomer die nog geen bondgenoten had die hem te hulp konden schieten. Trouwens, wie zou het tegen Philipp Amborn of zijn vader Xaver durven op te nemen?

‘Mijn Philipp,’ zei Xaver Amborn dikwijls, ‘heeft een kort lontje. Dat weet iedereen, dus zullen ze hem niet kwaad maken. Zo reageert hij nu eenmaal, maar in zijn hart is hij een beste jongen... Altijd al geweest. Mij heeft hij nog nooit in de steek gelaten.’

Mina drukte haar hand tegen haar mond om een zachte kreet te onderdrukken.

Hij mag me hier niet zien! Alstublieft, lieve God, laat hij me niet vinden!

Het was niet de eerste keer dat ze Philipp zo had zien thuis-komen. Maar nieuw was wel dat hij nu een gouden horloge in zijn jaszak had. Vandaag, dacht Mina, was hij een stap te ver gegaan. Hij had iets gestolen. Zou hij haar geloven als ze beweerde dat ze niets gezien had, niets wist en niets zou zeggen? Hij mocht haar hier niet ontdekken, dacht ze nog eens. Hij mocht haar hier niet zien.

Ze wist ook niet in wat voor stemming hij was. Soms was er niets voor nodig om hem kwaad te maken. Dan sloeg hij gewoon toe omdat hij er zin in had, omdat hij ervan genoot om anderen pijn te doen. Dat was het eerste wat ze hier geleerd had toen ze met haar moeder Annelie alweer vijf jaar geleden naar Esperanza was gekomen. Niemand zou vermoeden wat voor duivel er school in die knappe jongen met zijn dikke, donkere haar, zijn markante kop, zijn innemende glimlach, zijn fonkelende ogen en zijn gespierde lijf. Opnieuw wierp haar stiefbroer een blik op zijn handen en bekeek zichzelf toen van top tot teen. Blijkbaar was hij tevreden over het resultaat, want het volgende moment pakte hij een handdoek en begon hij zijn gezicht en zijn bovenlichaam droog te wrijven. Toen inspecteerde hij zijn hemd en gooide het met een zucht opzij. Het was duidelijk niet zijn eigen bloed. Philipp had geen schrammetje, zoveel had Mina vanuit haar schuilplaats wel vastgesteld.

Het jonge meisje kromp ineen bij een knarsend geluid. De buiten-deur ging open en haar stiefvader kwam binnen. Hij scheen verbaasd zijn zoon te zien en bleef abrupt staan.

‘Ben je al terug?’

‘Een ongeluk,’ antwoordde Philipp kort.

Zoals de twee mannen daar stonden, leken ze Mina opeens een stel struikrovers – bandieten, desperado’s. Maar waarom zag niemand anders dat? Waarom hadden Xaver en zijn eenentwintigjarige zoon nog altijd zo veel aanzien? Waarom telde hun woord in elk geval zwaarder dan dat van Mina of haar moeder? Waarom voelde ze zich na vijf jaar nog altijd alsof ze net waren aangekomen? Waarom nam niemand de moeite om door die façade heen te kijken?

Mina zag dat haar stiefvader zijn voorhoofd fronste.

‘O ja?’

‘Mijn vrienden en ik werden aangevallen.’

Hij liegt, dacht Mina, en ze kneep haar lippen op elkaar. *Hij liegt.*

Met al dat bloed durfde ze zich nauwelijks voor te stellen hoe het was afgelopen met Philipps slachtoffer van vandaag.

‘Is Mina al terug?’ vroeg haar stiefbroer nu.

‘Hoezo?’ Er klonk wantrouwen in Xavers stem.

‘Ik heb haar vandaag met Frank Blum gezien.’

Philipp zei het op nonchalante toon, maar Mina wist heel goed dat hij zojuist een van zijn giftige pijlen had afgeschoten.

‘Wel, verdomme! Ik had haar toch duidelijk verboden die waarde-loze flapdrol nog te zien? Het wordt tijd om die lastige meid weer eens de les te lezen.’

Mina schrok zo van zijn barse woorden dat ze haar evenwicht verloor en tegen de deur van de provisiekamer viel. De deur piepte door haar struikelpartij. Abrupt staarden vader en zoon haar kant op en wisselden een korte blik.

‘Mina, schat,’ riep Philipp, met een boosaardige grijns op zijn gezicht. ‘Zit je daar in de kast?’

Enkele weken eerder

De avondzon wierp een roodgouden, honingkleurige gloed over de uitgestrekte vlakte en veranderde het landschap in een zee van gras, waarvan de golven in de verte tegen de hoge bergen sloegen.

‘Blijf staan, verrekte meid!’ donderde de stem van haar stiefvader het meisje achterna, maar Mina rende verder.

In volle vaart was ze het huis ontvlucht, en ze bleef rennen totdat ze Xavers gehate stem niet meer zou horen. Als iemand haar op dit moment had gevraagd of ze niet bang was voor haar stiefvader, zou Mina haar schouders hebben opgehaald. Je had nu eenmaal geen leven als je voortdurend bang was; dat zag ze wel aan haar moeder. Annelie Amborn, geboren Wienand, weduwe Hoff, was altijd veel te angstig geweest. Zo wilde Mina echt niet worden. Later, als ze

weer thuis was, zou Xaver haar wel een pak slaag geven, maar daar trok ze zich nu niets van aan. Hier en nu, in het open veld, voelde ze zich vrij als een vogel, en dat was het enige wat telde.

Toen Mina ver genoeg weg was, bleef ze staan. Ze spreidde haar armen en lachte luid. Die krachtige, stoere lach zou menigeen hebben verbaasd, omdat het totaal niet paste bij zo'n tenger, sierlijk meisje. Maar ook aan boord had ze al veel mensen versteld doen staan. Mina was nooit bang geweest. Zelfs bij de zwaarste storm was ze aan dek gebleven. Ze had nooit last gehad van zeeziekte en nooit getwijfeld aan de goede afloop, zoals zo veel van haar medepassagiers, die jammerend hun gebeden prevelden.

Mina liet haar gespreide armen weer zakken en rende verder. Soms, dacht ze, zou ze graag vleugels hebben gehad om weg te vliegen. Maar ze was een mens, veroordeeld om op de grond te leven.

Abrupt hield ze haar pas in. Ze keek om zich heen. Eindelijk had ze hun trefpunt bereikt, een nauwelijks zichtbare holte in deze eindeloze vlakte. Maar Frank, haar beste vriend, was nog nergens te bekennen. Met een lichte zucht liet Mina zich op de grond zakken. Ze was blij dat haar stiefvader, zoals gewoonlijk, te lui was om de achtervolging voort te zetten. Zo nu en dan stuurde hij haar stiefbroer achter haar aan, maar die was vandaag nog niet thuis geweest. Mina had hem die middag met een meisje zien flirten, en ze was ervan overtuigd dat hij pas laat in de avond thuis zou komen. Laderzat. Ja, vandaag had ze geluk, en dat wist ze te waarderen.

Weer keek Mina naar de ondergaande zon, die als een vuurbol naar de horizon zakte. Samen hadden Frank en zij nog een paar momenten voordat het helemaal donker zou zijn. Niet lang meer. Ze hoopte vurig dat hij snel zou komen.

Heel even luisterde ze weer. Heel wat mensen zouden bang zijn het dorp op dit uur te verlaten. Soms trokken er indianen rond, zoals Toba's uit de verder noordelijk gelegen provincie Chaco, die vee stalen of vrouwen en kinderen ontvoerden. Vooral in dorpen dicht bij de indiaanse gebieden stonden de huizen daarom dicht opeen, beschermd door een stevige palissade. De kolonisten daar waren altijd gewapend, ook als ze op de velden werkten. Ieder jaar werd er in Chaco wel een strafexpeditie gehouden, waarbij een paar

tolderías of indianendorpen werden verwoest en een stel indianen werd gedood of gevangengenomen. Die gevangenen werden als knechten aan rijke stedelingen uitgeleverd of te werk gesteld op de suikerrietvelden rondom Tucumán.

Ook Mina's stiefvader en stiefbroer namen altijd aan zulke straf-expedities deel, hoewel ze zelf nog nooit slachtoffer van een *malón* of indiaanse overval waren geworden. Ze hielden gewoon van vechten – en moorden. Eén keer was Mina zo brutaal geweest om te vragen hoe je wraak kon nemen voor een onrecht dat je nooit was aangedaan. Het antwoord van haar stiefvader had ze nog dagen met zich meegedragen in de vorm van een rode, toen blauwe en ten slotte geelgroen verkleurde wang. Tegen de burens had ze moeten zeggen dat ze van de trap was gevallen. Mina huiverde onwillekeurig, trok haar benen op onder haar rok en sloeg haar armen om haar knieën.

'Zit je al lang te wachten?' wekte een diepe, warme stem haar uit haar overpeinzingen.

Het meisje keek snel om en sprong overeind. 'Frank! Eindelijk.'

'Je let vandaag niet erg op. Waar dacht je zo gespannen over na?'

'O, van alles.'

Mina keek haar vriend liefdevol aan. Al vijf jaar, sinds haar eerste dagen in dit land, was hij haar vaste metgezel, haar enige hoop. Soms vroeg ze zich af waar zijn kinderstem gebleven was. Maar natuurlijk was Frank met zijn zeventien jaar al lang een man, van wie zware arbeid werd verwacht. Heel even sloeg ze haar ogen neer. Opeens waren daar weer die vreemde gedachten die haar de laatste tijd overvielen als ze hem zag, de behoefte hem vast te houden, zijn warme huid te voelen en zijn vertrouwde luchtje in te ademen.

Ik wil hem in mijn armen houden en nooit meer laten gaan.

Het kostte haar moeite weer naar hem op te kijken. Hij mocht zeker niet merken hoe verward ze was. Dat maakte haar onzeker.

'Hoe was het vandaag?'

'Het werk met je vader, bedoel je?'

'Noem hem niet zo!' protesteerde Mina een beetje boos.

Frank haalde zijn schouders op. 'Neem me niet kwalijk.' Hij zuchtte diep. 'Nou ja, zoals altijd. Werk,' antwoordde hij kort.

Mina knikte begrijpend. Ze zag dat Franks eenvoudige kleren

onder het stof zaten. Ook zijn gezicht was vuil, maar zijn bijna zwarte ogen fonkelden uitdagend. Die ogen waren haar meteen opgevallen toen ze elkaar voor het eerst hadden ontmoet. Het ene moment stonden ze ondoorgroendelijk, dan weer straalden ze overmoedig. Het waren ogen waarin ze wilde verdrinken, ogen die ze voor zich zag als ze niet slapen kon. Niemand had zulke ogen, alleen Frank.

Even later zaten ze naast elkaar in de holte van het terrein, hun schuilplaats. Franks hand zocht die van Mina en omvatte die. Een tijdje zaten ze zo zwijgend bij elkaar. De laatste tijd hoefden ze niet meer steeds te praten, maar was het genoeg om samen te zijn.

‘Straks is het helemaal donker,’ zei Mina eindelijk. ‘Het is pas nieuwe maan geweest.’

‘Ik heb een lantaarn bij me,’ antwoordde Frank rustig, wijzend naar een zak die hij achteloos naast zich op de grond had gelegd.

‘Gestolen?’ Mina keek haar vriend onderzoekend van opzij aan. Franks dichte, donkerblonde haar hing weer eens warrig voor zijn gezicht. Het scheen Mina toe dat zijn haar zich nooit wilde laten temmen. Frank streek het met een hand uit zijn gezicht. Zijn donkere ogen glinsterden uitdagend toen hij haar blik trotseerde.

‘Geleend.’ Hij grijnsde.

‘Van wie?’

Mina merkte dat zich bijna als vanzelf een rimpel tussen haar wenkbrauwen vormde. Haar lichtbruine ogen vernauwden zich als bij een kat die zich gereedmaakt voor de sprong.

Frank fronste zijn voorhoofd. Met een hand veegde hij een lok kastanjebruin haar over haar schouder terug.

‘Ach, verdorie, Mina, ik wil niet altijd wegduiken en op mijn hoede zijn. Ik heb niemand iets misdaan, niemand schade berokkend. Morgen staat die lantaarn weer op zijn plaats. Beloofd. Geen mens zal erachter komen.’

Mina slikte de waarschuwing in die op haar tong lag. Een huivering gleed over haar rug. Toen, een seconde later, voelde ze Franks arm om haar schouders, en ze verstijfde. Ze hadden elkaar als kinderen leren kennen en waren samen volwassen geworden. Dit soort aanrakingen hadden ze tot voor kort nooit uitgewisseld, maar al het volgende moment vlijde Mina zich voor het eerst tegen hem aan en

gaf ze zich over aan zijn omhelzing. Ze luisterde naar zijn rustige ademhaling en genoot van de manier waarop zijn ruwe hand zachtjes haar bovenarm streelde, het gevoel van zijn vingers op haar huid.

Ik wil hem kussen, dacht ze.

'Kus me,' fluisterde ze een ogenblik later.

Eerst aarzelde hij nog, maar toen deed hij wat ze vroeg. De eerste poging was onhandig. Hun lippen misten elkaar, maar even later was het alsof ze nooit anders hadden gedaan. Ze proefden elkaar, dronken elkaars adem en zochten, voelden en verkenden elkaar met hun lippen.

Ik hou van hem, dacht Mina toen ze zich eindelijk losmaakte uit de omhelzing. Nu weet ik het zeker. Eindelijk.

Weer zaten ze zwijgend naast elkaar, nog in de ban van wat er zojuist gebeurd was. In gedachten verzonken streek Mina met een wijsvinger over haar mond.

'Zodra we de kans krijgen, gaan we hier weg,' sneed Frank een onderwerp aan waarover ze al eerder, vooral de afgelopen tijd, dikwijls hadden gesproken.

Mina knikte, maar ze gaf geen antwoord. Hoe vaak hadden ze zich al voorgesteld deze plek te ontvluchten en ergens anders een nieuw leven te beginnen – een eigen leven? Maar over één ding twijfelde Mina nog steeds. Ook nu kwam die gedachte bij haar op. Hoe moest ze het haar moeder vertellen? Haar moeder moest met hen meegaan, Mina kon haar niet bij deze boeven achterlaten.

Ik stort van de ene ellende in de andere, dacht Annelie Amborn, niet voor het eerst in haar negenendertig jaren. Van de ene hel in de volgende. Tranen sprongen in haar ogen. Haar man Xaver had haar bij haar pols gepakt en kneep nu hard, zoals hij graag deed. Heel vroeg in hun relatie had ze beseft dat hij ervan genoot haar pijn te doen. Al een paar dagen na de bruiloft had Annelie dat voor het eerst ondervonden. Ze keek naar het licht van de olielamp op de tafel, alsof ze zo kon ontsnappen, door zich te concentreren op dat kleine vlammetje, zodat ze de pijn en de angst niet meer zou voelen.

'Laat horen! Waar zit dat loeder? Ik kom er toch wel achter. Je ziet

te veel door de vingers, Annelie. Mina is geen kind meer. Je kunt haar niet meer als een wilde laten rondrennen. Ze zal moeten werken voor de kost, hier en nu, zoals iedereen die te eten wil krijgen. We kunnen geen extra monden voeden van kinderen die niets uitvoeren. Zulke uitvreeters schop je de deur uit.'

Xaver wees met zijn vrije hand naar de stapel vuile borden naast de spoelbak. Vliegen cirkelden rond een afgekloven botje waaraan nog wat vlees zat. Vader en zoon waren pas thuisgekomen, maar toch leek het al of Mina en zij de hele dag geen spat hadden uitgevoerd. Hoewel Annelie het avondeten nog niet op tafel had gezet, hadden de twee mannen van tevoren al wat eten gepakt en er een grote troep van gemaakt. Terwijl Annelie en haar dochter al sinds zonsopgang op de been waren. Ze hadden schoongemaakt, in de tuin gewerkt, het melkvee verzorgd en naar de wei gebracht, en water gehaald.

En ik wilde alleen dat mijn lieve Mina weer het leven zou krijgen dat ze verdient.

Annelie vermeed haar stiefzoon aan te kijken, om hem niet te provoceren. Philipp leunde naar achteren op zijn stoel, met zijn lange benen zo ver gestrekt dat iedereen die hem wilde passeren er wel over moest struikelen. Zijn zwarte haar hing tot op zijn schouders en moest nodig geknipt worden. Een stoppelbaardje bedekte zijn hoekige kin. Eigenlijk zag hij er wel goed uit, op een ongure manier. Annelie wist dat al heel wat vrouwen voor hem gevallen waren.

Zijn moeder moest een knappe vrouw zijn geweest, dacht ze. Vier jaar voor de komst van Annelie en haar dochter was ze gestorven. Bij een ongelukkig val, luidde het verhaal.

'Wil je me zweren dat je van nu af aan wat beter op die meid zult letten?' gromde Xaver, terwijl hij Annelies vingers weer bijna tot moes kneep.

Annelie knikte en probeerde zich bevend van haar man los te maken. Hij merkte haar machteloze poging op, klemde haar hand nog steviger in zijn vuist en liet haar toen plotseling los, met een duw die haar deed struikelen. Ze kon zich nog net aan de tafel vastgrijpen.

Hoe heb ik in hem ooit een nieuwe beschermer voor Mina en mij kunnen zien? Hoe heb ik hem ons leven kunnen toevertrouwen?

Ze had alles fout gedaan. Zoals altijd. Dom, dat was ze. Haar vader had gelijk gehad.

‘Zo, zet nu eindelijk het eten eens op tafel, vrouw, en kijk niet zo ongelukkig, dat is niet om aan te zien. Schiet op. We hebben honger, mijn zoon en ik.’

Annelie liep haastig naar het fornuis. Er waren aardappelnoedels en grote porties vlees. Ze schepte de twee mannen op, nam zelf ook wat en wachtte op Xavers dankgebed. Nauwelijks had het ‘amen’ weerklonken of Philipp propte zijn mond al vol. Vet droop langs zijn kin en spetterde hier en daar over zijn hemd.

Waarom, dacht Annelie, heb ik ooit die advertentie gelezen? Waarom ben ik hiernaartoe gekomen? Ik heb niet alleen mijn eigen leven verwoest, maar – erger nog – ook Mina’s kansen op een beter bestaan vergooid. Dat kan ik nooit meer goedmaken.

Haar moeder had haar nog gewaarschuwd, haar gemaand niet zo’n drastisch besluit te nemen. Annelie herinnerde zich hoe ze op een middag met haar ouders in Mainz aan de koffie had gezeten, echte bonenkoffie, zoals haar moeder nooit naliet te benadrukken. Haar moeder had niet veel gezegd toen haar vader – zoals het een arts misschien betaamde – het leven van zijn dochter meedogenloos ontleedde.

‘Goed,’ had hij op een gegeven moment op zijn gezaghebbende toon gevraagd. ‘Hoelang ben je nu al weduwe? Drie jaar? Wat zijn je plannen om niet langer op de zak van je ouders te hoeven teren?’

Terwijl haar vader dat zei, leek haar moeder alleen belangstelling te hebben voor het kanten kleedje op de tafel. Mina had stil in een hoekje gezeten, bladerend in een boek. Ze was al vroeg een heel zelfstandig kind geweest.

Terwijl ik dat helemaal niet ben, dacht Annelie: zelfstandig. Zij wel. Ik ben maar een arme, zwakke vrouw die nergens voor deugt.

Die avond had ze de advertentie gelezen. Ze wist het nog precies: *Echtgenote en moeder gezocht. Eenzame weduwenaar...*

Ze had zich onmiddellijk verbonden gevoeld met die onbekende man. Hij was weduwenaar. En eenzaam... Net als zij. Eenzaam. Annelie

had haar man verloren en voelde – nee, verbeeldde zich – dat ze iets met de opsteller van die advertentie gemeen had. Haar ouders hadden zich tegen haar plannen verzet, zoals altijd, maar voor het eerst had ze voet bij stuk gehouden. Voor Mina.

Een jaar en nauwelijks twee brieven later was ze met Mina naar Argentinië vertrokken. Het was een zware reis geweest, maar de gedachte aan een nieuw leven had haar op de been gehouden. Met dat doel voor ogen had ze de misselijkheid en de angst – niet alleen voor de zeereis, maar ook voor het onbekende – getrotseerd. Weken later waren ze eindelijk in Buenos Aires aangekomen, waar ze hun reis hadden voortgezet over de Río Paraná naar Rosario, naar Santa Fe en naar...

‘Wat zit je te staren? Heb je nog nooit een man zien eten?’

Haastig sloeg Annelie haar ogen neer, maar niet voordat ze Philipp had zien grijnzen. Om een of andere reden had ze zich een lief klein kind voorgesteld toen ze de advertentie las. Bij haar aankomst bleek Philipp echter een bijna volwassen man te zijn, met stralend blauwe ogen, donker haar en ook toen al een krachtig, gespierd lichaam. Annelie huiverde toen ze aan de blikken dacht waarmee hij de laatste tijd haar dochter bekeek.

‘Die jongen laat zich niets ontgaan,’ had zijn vader kort geleden nog trots opgemerkt toen Philipp over zijn nieuwste verovering vertelde.

Ook Mina was gegroeid, sinds hun aankomst hier. Het meisje veranderde onontkoombaar in een jonge vrouw. Ze was nog tener, maar haar figuur, haar tred en haar gedrag werden steeds vrouwelijker.

Ik moet haar beter beschermen, ging het door Annelie heen. Ik moet beter op haar passen, maar ik weet gewoon niet hoe.

Ze was te angstig. Altijd geweest.

Frank hield de ploeg in het spoor, terwijl zijn vader de ossen hoedde. Warm brandde de voorjaarszon op hen neer. Aan de andere kant van de wereld, had zijn moeder Irmelind hem verteld, begon de lente in maart, de zomer in juni, de herfst in september en de winter in december. Hier in Argentinië verliepen de seizoenen precies an-

dersom. Hier werd het lente in september en zomer in december. Maart was een herfstmaand en in juni was het winter.

De velden van de familie Dalberg hadden ze nu bijna allemaal geplougd. Als ze voortmaakten, zouden ze de volgende dag eindelijk tijd hebben voor hun eigen kleine akker.

Frank zuchtte. Hij deed dit werk al sinds hij een kleine jongen was. Soms dacht hij dat hij al op het land werkte voordat hij praten kon. In elk geval hadden de voren hem vroeger veel hoger geleken. Om de tien stappen was hij toen gestruikeld. Omdat hij geen hand vrij had, knipperde Frank een zweetdruppel uit zijn oog. Het zweet liep hem in straaltjes over het lijf. Zijn hemd en broek plakten tegen zijn huid. Hij glimlachte bij de gedachte aan een verfrissende duik in de rivier. Zijn vader spoorde de dieren aan met wat gebrom en het klakken van zijn tong. Ergens achter hen klonk hoefgetrappel.

Frank hoefde zich niet om te draaien om te weten dat Xaver Amborn, de voorman, achter hen aan kwam. Hij had die ochtend al inspectie gehouden en maakte nu zijn tweede ronde. Frank hoopte alleen dat Philipp niet bij hem was.

Hij spande zijn spieren en drukte de ploeg wat dieper in de grond. De hoefslag vertraagde. Het volgende moment reed de ruiter hem in stap voorbij en hield toen halt naast Hermann, zijn vader. Frank keek op.

Hij had geluk. Xaver was alleen. Even later hoorde Frank zijn stem. Hij kende niemand anders met zo'n onaangenaam, metaalachtig stemgeluid. Vluchtig kruiste Xavers blik de zijne.

'Je zoon zit achter mijn dochter aan, Blum,' zei Xaver. Hij grijnsde erbij, maar Frank en zijn vader waren zich bewust van de dreigende ondertoon. Hermann hield de ossen in.

'Ik zal met hem praten, meneer Amborn,' antwoordde hij, met onderdanig gebogen hoofd, bijna alsof hij een buiging maakte voor de opzichter.

'Ik zit niet achter Mina aan,' reageerde Frank impulsief, zonder na te denken. 'Wij kennen elkaar al heel lang. We zijn vrienden.'

Langzaam, alsof hij het niet goed had verstaan, draaide Xaver zich om naar Frank, met een half lachje op zijn gezicht.

'Vrienden? Vriendschap tussen mijn dochter en een knul zoals jij?

Je hangt al avonden lang om Mina heen, en dat moet ik goedvinden? Wij zijn een keurige familie.'

'We zijn gewoon vrienden,' herhaalde Frank. Zonder goed te weten waarom, boog hij zijn hoofd. Hij staaarde naar de grond.

'Vrienden, zeg je?' verhief Xaver weer zijn onaangename stem. 'Misschien is het je opgevallen dat mijn dochter geen klein kind meer is. Ze begint een aantrekkelijke jonge vrouw te worden, niet? Tsja, wie had dat gedacht van zo'n kleine, magere kattenkop?'

Frank zweeg. Heel even doemde Mina voor zijn ogen op, slank als ze was, met haar dikke haar, haar karakteristieke lichtbruine ogen en haar eerste vrouwelijke rondingen op de juiste plaatsen.

'Ooit gaan we met elkaar trouwen,' voegde hij er zachtjes aan toe.

Xaver Amborn lachte nu luid. 'Hij heeft wel gevoel voor humor, die zoon van je,' zei hij tegen Hermann. Toen reed hij abrupt naar de jongen toe en hield pas op het laatste moment zijn paard in. 'En wie zegt dat ik dat goed zou vinden? Trouwen met een armoedzaaier zoals jij? Geen kwaad woord over jou, Hermann, maar je moet toegeven dat je het niet echt getroffen hebt met dat kleine lapje grond van jullie.' Hij keek Frank weer aan. 'Over mijn lijk, Frank!' beet Xaver hem toe. 'Jij met mijn dochter? Vergeet het maar!'

Frank liet de ploeg los en deinsde instinctief twee stappen terug. Maar Xaver drong nog verder op met zijn paard, zodat de jongen struikelde en viel, in zijn haast om weg te komen. De grote hoeven van Xavers moor kwamen vlak naast zijn hand tot staan.

'Ik raad je nog één keer aan mijn dochter met rust te laten, smerige hond, anders zul je het bezuren!'

Frank antwoordde niet en groef zijn vingers in de rulle, versgeploegde aarde. Aan de rand van het veld, bij de weg, dwarrelde een stofwolk op in de lichte bries. Frank wierp een snelle blik naar zijn vader, maar die hield zich met de ossen bezig en deed alsof hij niets zag of hoorde.

Frank vroeg zich af waarom zijn vader hem niet te hulp kwam – hem niet verdedigde. Het was niet de eerste keer dat Hermann hem in de steek liet, maar toch deed het pijn.

Xaver keerde zijn paard. 'Ploeg maar verder!' riep hij, terwijl hij zijn moor de sporen gaf.

Frank keek hem knarsetandend na. Opeens kwam er een geweldige woede bij hem op.

‘Hoorde je hem niet?’ blafte Hermann. ‘Doorwerken!’

Niet voor het eerst vroeg Frank zich af of zijn vader hem werkelijk zo verachtte als het nu leek.

De volgende zondag, na het kerkbezoek, gingen Mina en Frank allebei een andere kant op, om elkaar niet veel later op hun geheime plek te treffen. Frank keek peinzend. Hij lag een tijdje zwijgend op zijn rug en beschutte zijn ogen tegen de zon. Met een zucht liet ook Mina zich achterover zakken. Toen draaide ze zich op haar zij, steunde op een elleboog en keek Frank onderzoekend aan.

Als ze over zijn schouder keek, kon ze een van de plassen zien waaraan de omgeving van Esperanza haar naam te danken had. ‘Grote waterpoel’, hadden de indianen deze pampa ooit genoemd. Als het grondwater steeg, vormde de vlakke met alle afzonderlijke poelen één uitgestrekt meer, hetgeen grote schade toebreacht aan de landbouw van het gebied.

Het moest niet eenvoudig zijn geweest voor de eerste kolonisten, dacht Mina.

Ongeveer tweehonderd families, waaronder Franks ouders, waren in het begin van het jaar 1856 hier neergestreken. Bij gebrek aan ander materiaal op de kale steppe hadden de eerste nieuwkomers eenvoudige hutten gebouwd uit in de zon gedroogde plaggen, de *adobes*. Ze hadden watergreppels in de harde pampagrond gegraven en met handarbeid hun akkers aangelegd.

Frank, het nakomertje, was drie jaar na de aankomst van zijn ouders in Argentinië geboren. Anders dan Mina had hij het Duitse vaderland van Hermann en Irmelind Blum nooit gekend. Misschien daarom luisterde hij zo graag naar Mina’s verhalen over het oude land. Op zijn beurt vertelde hij haar soms wat hij over de zware reis van zijn ouders had gehoord. Hoewel Mina en Frank vandaag niet lang in hun schuilplaats konden blijven – het was zondag, maar ze hadden allebei thuis nog werk te doen – putten ze toch kracht uit deze tijd samen. Ten slotte namen ze afscheid met een lange, tedere kus.

‘Vergeet je me niet?’ vroeg Mina meteen. ‘Echt niet?’
Frank keek niet eens verbaasd.
‘Nooit,’ antwoordde hij ernstig.

In gedachten verzonken, met kleverige handen van het brooddeeg, staaarde Irmelind Blum door het raam van haar kleine huis naar buiten. Ook na twintig jaar in dit land konden ze zich niets beters veroorloven, maar dat maakte haar niet uit. Een deel van haar was al jaren geleden gestorven, een paar dagen voordat ze zich hier, op de zogenaamde natte pampa, hadden gevestigd. Na een paar bijzonder zware regenbuien, waardoor de Paraná en de Salado buiten hun oevers traden, was de vlakte overstroomd. Daarover had niemand hun iets verteld toen ze van huis vertrokken. In Argentinië kon je rekenen op mooie grond, had iedereen beweerd: een bijna kale grasvlakte, ideaal voor landbouw en veeteelt. In het westen van het gebied vond je lage bergen of siërra’s, en het klimaat was vochtig maar gematigd warm. In elk jaargetijde viel er regen. Dat klonk geweldig.

In Duitsland werd er toen veel gesproken over emigratie naar Zuid-Amerika. De omstandigheden waren slecht, bijna niemand kon rondkomen. Dus was haar man, Hermann, naar het kantoor in Frankfurt gereisd en had een overeenkomst gesloten met de vertegenwoordiger van een zekere Aaron Castellanos, die de aanzet had gegeven tot de kolonisatie van het noordelijk deel van de provincie Santa Fe. Ten slotte was de familie afgereisd naar Argentinië.

Castellanos... Nooit zou Irmelind die naam vergeten.

Zijn aanbod had aantrekkelijk genoeg geleken. Iedere familie werd twintig hectaren staatsgrond beloofd, met een huisje, zaai-goed, voorraden, twee paarden, twee ossen, zeven melkkoeien en een stier. Zelfs een deel van de reiskosten werd vergoed. Om de rest te kunnen betalen hadden de Blums een veiling gehouden. Het huis met de grond was goed verkocht. Na de aanschaf van hun reisbenodigdheden en de aanvullende kosten voor de overtocht was er zelfs nog iets overgebleven.

Tot dat moment, dacht Irmelind, was het allemaal zo vlot gegaan dat ze argwaan had gekregen.

En ze kreeg gelijk met haar duistere voorgevoelens. In Duinkerken waren ze aan boord gegaan van de *Mármora*, een driemaster. En daar sloeg het noodlot toe. De bootreis duurde zestig dagen en werd geteisterd door zware stormen. Vier families raakten kinderen kwijt. De Blums zelf werden gespaard, maar het angstige gevoel bleef.

In Buenos Aires stonden de autoriteiten het schip niet toe om aan te leggen, vanwege de oorlog die toen woedde tussen de Confederatie – de tot republiek verenigde provincies van Argentinië – en Buenos Aires, de provincie die niet wilde meewerken. De *Mármora* moest terug naar Montevideo. Vandaar werden de emigranten naar Martín García gebracht, waar ze op een rivierstoomboot konden stappen. Onderweg, als haringen in een ton in het ruim opeengepakt, waren nog twee jonge meisjes gestorven. Een klein kind was overboord geslagen en verdronken. Slechts met de grootste moeite hadden ze de moeder ervan kunnen weerhouden erachteraan te springen. Het was een hartverscheurende aanblik geweest, die Irmelind diep had getroffen.

Ze sloot een moment haar ogen.

Ik mag er niet aan denken. Dat mag ik niet!

Twintig jaar woonden ze nu al in Argentinië, en nog altijd herinnerde ze zich de dag van aankomst alsof het gisteren was. Hoe vreemd had ze alles gevonden: het landschap, de bodem, de planten, de hemel, de eindeloze verte en al die exotische, vaak donkergekleurde mensen die op de hoger gelegen oever hurkten om hen welkom te heten.

Dat zijn onze nieuwe burens, had ze voortdurend toonloos bij zichzelf herhaald, onze nieuwe burens – alsof ze een rozenkrans bad die ook voortdurend gerepeteerd moest worden.

Algauw waren er ruiters met grote karren gekomen. Voor het eerst zag ze hoe de paarden rechtstreeks via de zadeldriem met de dissels waren verbonden. Ze had het maar vreemd gevonden, misschien wel dierenmishandeling. Ook het laden en lossen ging heel merkwaardig. Er werden planken naar hun stoomboot uitgeschoven, waarna de inheemse sjouwers met lasso's de gereedstaande bagage aan land trokken. De eerste ogenblikken had Irmelind met stomme verbazing toegekeken.

En toen was er iets verschrikkelijks gebeurd, een onuitsprekelijk drama... en het was de schuld geweest van Claudius Liebkind.

Nog eens veegde Irmelind zich met haar mouw over haar ogen. Hoewel ze aan boord bevriend waren geraakt, hadden de Liebkinden en de Blums het laatste stuk naar Esperanza apart van elkaar gereisd. Onderweg waren ze talloze bewoners van de rancho's – kleine boerenhoeven – langs de route tegengekomen. Vrouwen boden verse melk in uitgeholde pompoenen of kalebassen aan. De kleine kinderen onder de pas aangekomen kolonisten schrokken een beetje van die vreemde dingen, maar Irmelind lette er nauwelijks op, versuft en verdoofd als ze was.

Ook in de eerste drukke, inspannende weken en maanden had ze nauwelijks gelegenheid gehad om na te denken over wat er was gebeurd, geen tijd om de pijn te verwerken. Het nieuwe leven had hen allemaal volledig in beslag genomen. Rekening houden met elkaars gevoelens, dat ging bijna niet. Algauw bleek bijvoorbeeld dat het vee lang zo mak niet was als in Europa. Als de dieren niet werden vastgebonden, liepen de koeien en stieren gewoon terug naar de estancia waar ze waren opgegroeid en lieten ze zich alleen met grote moeite vangen.

In de loop van de tijd begon het werk echter te wennen. Na het ontbijt werden de ossen of paarden voor de ploeg gespannen. Als er een tweede man ontbrak, moesten zelfs de kleinste kinderen bijspringen. Irmelind had kinderen van vijf jaar oud de paarden zien hoeden, terwijl hun vader zijn best deed de ploeg in het spoor te houden.

In die tijd hadden ze veel maïspap gegeten, 's ochtends, 's middags en 's avonds. Iedere avond werd met moeite verse maïs voor de volgende dag geplet. Daarna zaten ze bij het kolenvuurtje nog wat te praten en gingen ze vroeg naar bed. Voor lampolie was geen geld.

Ook aan een tot dan toe onbekend gevaar raakten ze noodgedwongen snel gewend. Vrije indianen die nog op de oude manier leefden, doorkruisten het gebied, zodat de kolonisten zich wel met geweren moesten bewapenen, zelfs achter de ploeg. Bij de bouw van hun huizen lieten de kolonisten erop steeds vier huizen dicht bij elkaar te zetten. 's Nachts werd er wachtgelopen.

Ook met de oorspronkelijke Argentijnse burenen verliepen de contacten niet altijd soepel. Het vriendelijke welkom maakte snel plaats voor protesten tegen de ruimhartigheid waarmee de regering buitenlanders ontving. De vestiging van vreemden in afgesloten koloniën kon volgens een debat in de Argentijnse senaat tot een gevaarlijke buitenlandse overheersing leiden. Daarom werd besloten de kolonisten te scheiden en over verschillende dorpen te verspreiden. De nieuwkomers hielden echter hun poot stijf en weigerden met succes als pachters of dagloners andermans grond te bewerken of naar andere dorpen te verhuizen. Na dit resultaat volgden al heel snel nieuwe families uit Duitsland, van wie de Amborns een van de eerste waren.

Irmelind fronste haar voorhoofd. Van de burenen had ze gehoord dat Frank kort geleden problemen had gehad met Xaver Amborn. Om een of andere reden had Hermann haar dat niet verteld. Ze moest Frank tot voorzichtigheid manen. Met de Amborns was het kwaad kersen eten, dat wist iedereen. Sneller dan wie ook hadden de Amborns het voor elkaar gekregen een belangrijke positie te verwerven, en niet altijd met wettige middelen, ging het gerucht. Terwijl Irmelinds familie na al die jaren nog altijd in het kleine huisje woonde dat ze al in het begin hadden gebouwd, had Xaver het kort na zijn aankomst al tot voorman bij de welgestelde Dalbergs geschopt. Al gauw had hij ook een groter huis kunnen bouwen.

In al die jaren had Irmelind maar zelden met Xaver Amborn gesproken. Vaker praatte ze met Agnes, zijn eerste echtgenote, een knappe, aardige, ijverige vrouw, die nu al meer dan vijf jaar dood was. Irmelind zuchtte. Zelfs nu dacht ze soms nog dat ze Agnes door haar tuin zag lopen. Ze was altijd bezig geweest. Vooral de tuin en de bloemen waren haar grote liefde. Als Irmelind haar sprak, had ze altijd het gevoel gehad dat Agnes haar iets wilde zeggen maar er niet toe kon komen. En toen, op een dag, zou ze bij een val haar nek hebben gebroken. Sommige mensen fluisterden dat aan dat ongeluk een luchtje zat. Maar niemand zei dat hardop, natuurlijk. Zoiets beweerde je niet hardop over de Amborns.

Irmelind stapte bij het raam vandaan, liep naar de tafel en boog zich weer over het brooddeeg, dat ze even later met al haar kracht

stond te kneden. Die ochtend, voor het eerst in lange tijd, was Cäcilie Liebkind weer bij haar langsgesproken. Irmelind kon zich de laatste keer niet eens herinneren, zo lang geleden was het al.

‘Claudius komt terug, Irmelind,’ had ze haar opgewonden verteld.

Irmelind staaarde haar aan. Heel even leek de tijd stil te staan en voelde ze zich als verlamd.

‘Misschien wil hij jullie zien,’ vervolgde Cäcilie voorzichtig. ‘Misschien om zijn spijt te betuigen. Het is al zo lang geleden. We zouden elkaar misschien...’

Cäcilie zweeg.

Omdat ze het woord niet over haar lippen kan krijgen, dacht Irmelind. Omdat ze weet dat ze het niet mag uitspreken. De enige die hem kan vergeven ben ik, en ik zal dat niet doen. En ik wil hem helemaal niet zien, en hem zeker niet vergeven.

Ik vergeef het hem nooit! wilde Irmelind uitroepen, maar ze beet op haar lip toen ze de smekende uitdrukking op Cäcilies gezicht zag.

‘Hij moet...’ begon ze daarom, maar ze moest een nieuwe poging doen omdat haar mond zo droog was. ‘Claudius moet nu al veertig zijn.’

‘Ja.’ Cäcilie boog haar hoofd.

‘Ben je de laatste tijd nog bij hem op bezoek geweest? Hij is toch weer getrouwd? Gaat... gaat het goed met hem? Hij heeft geen kinderen, dacht ik?’

‘Ja. Eh... nee. Ach, Irmelind, ik -’

‘Zeg maar niets. We hebben dat allemaal nooit gewild. Het was een ongeluk of zoiets, nietwaar? Die dingen gebeuren. God geeft en God neemt.’ Irmelind deed een stap naar achteren, totdat ze in de deuropening stond, stak een hand uit en greep zich aan de deur vast. ‘En zou je me nu alleen willen laten, Cäcilie?’

De reis had Claudius Liebkind uitgeput. Hij was het niet meer gewend zo lang te rijden. Voordat hij zijn ouders wilde opzoeken, ging hij eerst naar zijn hotel. Hij nam een bad, trok schone kleren aan en werkte een maaltijd naar binnen. Antoinette, zijn jeugdige

tweede vrouw, met wie hij al twee jaar na de dood van zijn eerste vrouw Betty was getrouwd, zei de laatste tijd dikwijls dat hij op zijn figuur moest letten. Maar het was juist haar goede kookkunst waardoor hij zo veel was aangekomen. Hij hield van haar zoete en hartige lekkernijen. En hij hoopte dat ze hun geluk spoedig met de geboorte van een kind zouden kunnen bezegelen. Vóór zijn vertrek had Antoinette al toespelingen gemaakt. Misschien was ze eindelijk in verwachting. Hij hoopte het vurig. Hij hield van kinderen en zou graag zelf een broer hebben gehad, maar hij was altijd enig kind gebleven.

Claudius bleef nog even voor de spiegel staan. Zijn haar was nat en donker, zijn gezicht nog enigszins rood aangelopen maar niet langer zo strak van vermoeidheid. Het bad had hem goedgegaan. Hij voelde zich ontspannen. Zijn rug en zijn zitvlak waren niet meer zo pijnlijk.

Na een korte aarzeling besloot hij nog een eindje te gaan wandelen. Hij verliet zijn kamer, liep de trap af naar de receptie, groette de portier en stapte naar buiten. Toen hij zich ervan had vergewist dat zijn paard goed verzorgd werd, ging hij op weg om iets van de stad te zien. Hij was al een tijd niet meer in Esperanza geweest. Na het afschuwelijke ongeluk van twintig jaar geleden hadden zijn ouders hem geholpen ergens anders een nieuw bestaan op te bouwen. De scheiding was voor iedereen heel verdrietig geweest, want ze hadden altijd van elkaar gehouden. Af en toe was hij nog eens teruggekomen, maar altijd in het diepste geheim en nooit erg lang. Bij zijn tweede huwelijk was zijn moeder voor het laatst bij hem op bezoek geweest, terwijl zijn vader op de boerderij moest blijven omdat hij het te druk had.

Het viel Claudius op dat Esperanza zich flink had uitgebreid. Op straat zag hij keurig geklede voorbijgangers en werd hij gepasseerd door ruiters te paard en koetsen in alle soorten en maten. Claudius zag moeders met dochters, jochies die kattenkwaad uithaalden, jonge mannen en vrouwen die heimelijk naar elkaar glimlachten. Claudius overwoog om een café binnen te stappen om iets te drinken. Het was toch al te laat om nog bij zijn ouders langs te gaan. Zijn vader en moeder werkten hard, ook op hun leeftijd nog, en gingen meestal

vroeg naar bed. Het leek Claudius beter om zich pas de volgende dag te melden. Dan zou hij ook bij Irmelind en Hermann Blum op bezoek gaan en proberen om eindelijk iets goed te maken van wat hij in een moment van jeugdige onbezonnenheid had aangericht.

Claudius bleef staan, een moment in gepeins verzonken. Hoe dikwijls had hij al niet gewenst dat hij dat ellendige moment in zijn bestaan ongedaan had kunnen maken? Maar gedane zaken namen geen keer. Hij had een verkeerde beslissing genomen en de dood van een meisje veroorzaakt. Vroni's dood.

Een huivering gleed over zijn rug, en hij keek weer om zich heen. Verdiept in zijn gedachten had hij niet meer op de weg gelet. Hij bevond zich in een minder fraai gedeelte van de stad, waar je geen wandelaars meer zag, geen verliefde jongelui, geen matrones die met argusogen hun beschermelingen in de gaten hielden. Hier hing een onaangename stank, die weinig goeds voorspelde. In de goot lag een indiaan in vodden zijn roes uit te slapen. Een hoertje, tegen de muur van een huis geleund, wachtte op klandizie. Er wankelden net een paar mannen naar buiten uit een weinig uitnodigende *pulperia*, zo'n karakteristieke kroeg waar ook levensmiddelen werden verkocht. Voor een huis dat alle kenmerken van een bordeel vertoonde stond een gespierde, zwartharige jongeman met twee opzichtig geklede en net zo opzichtig opgemaakte vrouwen aan de arm, die hij beurtelings zoende, aangemoedigd door zijn makkers.

'Hé, wat sta jij te loeren?' hoorde hij opeens iemand grommen.

Claudius kromp ineen toen hij besepte dat de woorden tot hem gericht waren, en wendde haastig zijn blik af, maar het was al te laat. De jongeman die zich zonet nog met de twee vrouwen had geamuseerd duwde hen nu allebei in de armen van zijn vrienden. Hij maakte zich breed en kwam met een dreigend gezicht op Claudius toelopen.

'Hé, ik heb het tegen jou, dikke ouwe vent! Wat sta je te kijken?'

'Neem me niet kwalijk. Ik wilde niemand storen.'

Claudius deed onzeker een stap terug, aarzelend wat te doen.

De jongeman had zich naar zijn vrienden omgedraaid en lachte nu. 'Hij wilde me niet storen! Meneer wilde me niet storen.' Zijn lach klonk vals. Weer nam hij Claudius dreigend op. 'Dus je vindt mij geen aandacht waard?'

'Nee, dat zeg ik niet. Ik –'

'Nou, wat dan?'

Claudius begon zich steeds onbehaaglijker te voelen. Hij week nog een stap terug, maar nu dook een van de andere mannen achter hem op. Een tweede sloot hem van de zijkant in, terwijl de spreker nog steeds recht voor hem stond. De twee jonge vrouwen waren als op een teken verdwenen.

Misschien zouden ze hulp halen, probeerde Claudius zichzelf gerust te stellen, maar hij wist dat het vergeefse hoop was.

De eerste klap trof hem midden in zijn gezicht en brak zijn neus, met een krakend geluid. De volgende slag deed hem in de modder belanden. Bloed en snot dropen in zijn keel en bloeddruppels spatten uit zijn mond en neus over zijn hemd. Hij probeerde overeind te komen, maar een harde trap van een met metaal verstevigde laars wierp hem terug. 'Help!' schreeuwde hij. 'Help me toch!' Maar het bleef stil om hem heen. Er was geen mens te zien. Opnieuw riep hij om hulp.

'Kop dicht!' brulde de jonge kerel.

Weer werd Claudius geschopt en geslagen. Eerst trachtte hij zich nog te beschermen, maar al gauw verloor hij alle kracht. Hij voelde hoe een helse pijn zijn hele lijf verlamde.

'Help!' rochelde hij zwak. 'Help! Kan niemand me dan helpen? Help, he...'

Mina had al de hele dag rondgezworven. De meeste mensen vonden dat veel te gevaarlijk, maar het jonge meisje kon zich niets beters voorstellen dan ontvoerd te worden. Niets kon immers zo ellendig zijn als de hel waarin ze nu leefde, zelfs niet het vooruitzicht om in handen te vallen van de Pampa-indianen, over wie ze zulke slechte dingen had gehoord. De Pampa's, die ten zuiden van Buenos Aires leefden, zouden tot de wreedste van alle indianenstammen behoren. Volgens de verhalen behandelden ze hun vrouwen als slaven en lieten ze hen in smerige vodden lopen. Als ze niet op jacht of op rooftocht waren, brachten de mannen hun tijd door met drinken, gokken en slapen. Een bitter lachje speelde om Mina's lippen. Zo te horen konden haar stiefvader en stiefbroer zich meteen bij de beruchte Pampa's aansluiten.

Behoedzaam liep ze weer naar huis terug. Ze had een raam van een weinig gebruikte kamer opengelaten, en die duwde ze nu voorzichtig open, waarna ze lenig als een kat naar binnen klom. Geruisloos kwam ze op de vloer neer. Ze had lang geoefend om zich bijna onhoorbaar te bewegen en die kunst in de loop van de tijd tot in perfectie vervolmaakt. Als Mina dat niet wilde, zou niemand haar in de gaten krijgen.

Nog even bleef ze in het halfdonker staan. Ze luisterde scherp, maar alles bleef stil. Het huis leek wel verlaten. Toen ze de kamer uit stapte, spitste ze opnieuw haar oren. Nog altijd niets. De keuken lag al in de schemering, slechts verlicht door het rode schijnsel van het fornuis. Maar opeens hoorde ze voetstappen op de bovenverdieping, gevolgd door de stem van haar moeder.

‘Mina, ben jij dat?’

‘Ja. Alles goed. Ik kwam alleen wat drinken.’

Mina rende de keuken binnen, pakte de waterkan en schonk zich een beker in. Leunend tegen het aanrecht starde ze naar Philipps jas, die hij achteloos over de rug van een stoel had geworpen. Door het raam zag ze op het erf een paard staan, dat nog niet afgezadeld was. Blijkbaar was Philipp ook net thuis.

Mina keek nog eens naar de jas. Ze herkende hem aan de enigszins scheve naad waarmee ze een scheur had versted. Philipp had haar een bloedende lip geslagen omdat hij niet tevreden was over haar naaiwerk. Het was echter iets anders dat haar aandacht trok. In een van de zakken glinsterde iets van goud.

Mina zette haar beker neer en nog voordat ze een slok had genomen, hield ze de jas van haar stiefbroer omhoog en haalde ze het glinsterende voorwerp uit de zak.

Een gouden horloge! Ze sperde haar ogen open. Het kon niet van Philipp zijn, want die had altijd geld te kort. Haar stiefbroer zou zich nooit zo’n horloge kunnen veroorloven. En ondanks alle liefde voor zijn zoon had ook Xaver hem zeker niet zo’n duur ding cadeau gedaan. Zou hij het hebben gestolen? Ja, dat kon niet anders. Philipp moest iemand dat horloge hebben afgepakt!

Met het horloge in haar hand draaide Mina zich om. Ze liep naar het fornuis en inspecteerde de achterkant van het klokje bij het schijn-

sel van het vuur. Met enige moeite ontcijferde ze de gegraveerde inscriptie: CL – een gekrulde C, met de L eromheen gestrengeld.

Buiten klonken voetstappen. Mina kromp ineen en borg het horloge haastig weer in de jaszak. Nog net op tijd had ze de jas over de stoel teruggehangen en zich in de provisiekast in veiligheid gebracht toen de deur werd opengegooid.

‘Verdomme!’

Philipp stond in de keuken over de emmer gebogen en plensde zich proestend het frisse water over zijn gezicht. De knokkels van zijn vingers deden nog pijn van de klappen die hij had uitgedeeld. De huid was geschaafd, en zijn hemd zat onder het bloed – niet van hem, maar van een ander, die gebloed had als een rund. Philipp keek naar zijn laarzen, die ook besmeurd waren. Met zijn halsdoek veegde hij de lelijke roodbruine spatten weg. Hij had de man flink geschopt, steeds weer. In het begin schreeuwde het slachtoffer nog, maar ten slotte had hij enkel nog zachtjes liggen jammeren, totdat hij eindelijk zweeg. Philipp had in een soort roes verkeerd, die hem helaas geen verlichting had gebracht. Op een gegeven moment had een van zijn vrienden hem weggesleurd. ‘Philipp, straks vermoord je hem nog!’ brulde hij.

Toen pas, tegenstribbelend, had hij zijn slachtoffer met rust gelaten, maar het was al te laat. De goed geklede onbekende, die zo maar in zijn leven was opgedoken, was dood. Niemand van zijn vrienden had het gemerkt. De man was gewoon doodgebleven. Zo maar. Wat deed je dan...?

Philipp en zijn makkers hadden de vreemdeling in de modder laten liggen en de benen genomen. Hij zou niet de eerste zijn die dood in een steegje werd aangetroffen. Morgen zouden ze elkaar weer zien bij het pokeren. Getuigen waren er niet, en als iemand tóch iets had gezien, zou hij wel wijselijk zijn mond houden.

Grijnzend bedacht Philipp nog iets anders, terwijl hij keek hoe het bloed van de onbekende van zijn handen droop. Buiten waren zware voetstappen te horen, en even later werd de deur opengegooid. Zijn vader kwam binnen.

‘Ben je al terug?’

‘Een ongeluk,’ antwoordde Philipp kort.

‘O ja?’

‘Mijn vrienden en ik werden aangevallen.’

Xaver antwoordde niet.

‘Is Mina al terug?’ vroeg Philipp.

‘Hoezo?’ Xavers stem klonk argwanend, zoals Philipp wel had verwacht. Op zijn manier was zijn vader erg voorspelbaar.

‘Ik heb haar vandaag met Frank Blum gezien,’ vervolgde Philipp voldaan, op dezelfde toon.

‘Wel, verdomme! Ik had haar toch duidelijk verboden die waar-deloze flapdrol nog te zien? Het wordt tijd om die lastige meid weer eens de les te lezen.’

Xaver en Philipp keken om toen ze een geluid hoorden vanuit de provisiekast. Vader en zoon wisselden een blik.

‘Mina, schat,’ riep Philipp. ‘Zit je daar in de kast?’

Ze hadden belangrijker dingen te bespreken, had hij zijn vader toegefluisterd, en daarom had Xaver zijn stiefdochter enkel een flinke draai om haar oren gegeven en haar daarna in de schuur opgesloten. Vervolgens waren de twee mannen weer naar de keuken teruggegaan. Daar zaten ze nu aan de tafel, met een fles *caña* – suikerriet-jenever – tussen zich in. Ze keken elkaar aan.

Philipp aarzelde. Hoe moest hij het zijn vader vertellen? Iemand had zich de laatste tijd veel te veel gepermitteerd, dat wisten ze allebei. En dat Xaver geen hoge dunk had van Frank, was wel weer duidelijk geworden. Als hij het handig speelde, zou hij dus twee vliegen in één klap kunnen slaan.

Even later had hij zijn vader zijn plannetje uit de doeken gedaan. Xaver knikte en grijnsde toen breed.

‘Je bent een zoon van mij,’ verklaarde hij. ‘Ja, je bent echt een zoon van mij.’

Er drong iets tot Franks onderbewustzijn door, iets onaangenaams, dat hij in eerste instantie niet kon plaatsen. Voetstappen over de houten vloer, luide stemmen, een schreeuw, zijn moeder die huilde, zijn vader die iets wanhopigs riep. Hij schoot overeind.

Dit was geen droom, maar werkelijkheid. Er was een groepje mannen het huis van zijn ouders binnen gedrongen. Frank herkende de stemmen van Xaver en Philipp, met een paar trawanten en hielenlikkers.

‘Uit de weg, vrouw! We komen je zoon halen,’ hoorde hij nu Xavers stem.

‘Maar hij heeft niets gedaan, meneer Amborn! Frank is een beste jongen. Hij heeft niets op zijn kerfstok. Hij was de hele avond hier.’

‘Uit de weg, Irmelind! Ik zeg het niet nog een keer. Frank was helemaal niet thuis, dat kunnen mijn mannen getuigen. En neem nu een voorbeeld aan je man en loop me niet langer voor de voeten.’

‘Kom, Irmelind,’ hoorde hij de stem van zijn vader. ‘Maak nou geen problemen.’

‘Maar wat wilt u dan van mijn jongen?’

Blijkbaar gaf zijn moeder het niet zo makkelijk op. Zachtjes, heel zachtjes, liet Frank zich uit bed glijden. Hij trok haastig zijn broek aan en sloop toen naar de deur om door de kier te loeren. Zijn oudere broer Samuel, die een paar dagen bij hen logeerde, was inmiddels ook wakker geworden en staarde hem verbaasd aan. Frank legde een vinger tegen zijn lippen. De stemmen werden luider.

‘Frank heeft iemand vermoord, Irmelind. Er zijn getuigen.’

‘Dan kan niet! Hij was hier. Mijn Frank was thuis!’

‘Helaas, het is zoals ik het zeg.’ Door de kier zag Frank hoe Philipp op Irmelind toestapte en een met bloed besmeurd hemd omhooghield. ‘Dit hebben we buiten gevonden. Het is een hemd van Frank, dat hebben we al vastgesteld.’

Frank keek snel om zich heen. Waar was zijn hemd, waar...? En toen herinnerde hij het zich. Na zijn werk op de akker had hij het gewassen en te drogen gehangen. Het zou dus best zijn hemd kunnen zijn.

‘Maar...’ Irmelind zweeg. ‘Geloof me nou! Frank zou geen vlieg kwaad doen. Hij is een beste jongen. Er zijn zo veel van die hemden...’

Nu mengde Hermann zich weer in het gesprek. ‘Wanneer moet hij dan iemand hebben vermoord? En wie is het? Iemand die we kennen?’

‘Nou...’ Xaver doemde een moment voor zijn zoon op en onttrok hem aan het zicht. ‘Claudius Liebkind is blijkbaar vandaag in Esperanza aangekomen en ligt nu levenloos op het politiebureau.’

Frank hoorde zijn moeder een kreet slaken. Philipp kwam weer van achter de rug van zijn vader tevoorschijn.

‘Je wist ervan, Irmelind, is het niet zo? Jij hebt het hem verteld? Je hebt van Cäcilie gehoord dat Claudius zou komen en zich met jullie wilde verzoenen...’

Weer slaakte Irmelind een wanhopige kreet. ‘N... nee,’ stamelde ze. ‘Ik heb helemaal niets... niemand...’

Frank had genoeg gehoord. Zonder een woord glipte hij langs zijn verbijsterde broer. Hij opende voorzichtig het raam en liet zich geruisloos naar buiten zakken. Goddank had niemand van die sukkel eraan gedacht de omgeving van het huis te bewaken. Ongehinderd kon hij zich uit de voeten maken, en even later was hij verdwenen in het open veld.

Mina knipperde met haar ogen tegen het grauwe ochtendlicht toen haar stiefvader de volgende dag de deur van de schuur opengooide. Ze had Philipp en hem de vorige avond horen terugkomen, in kennelijke staat, en meteen geweten dat ze haar die avond niet meer zouden bevrijden. Op haar moeder hoefde ze ook al niet te hopen. Annelie hield van haar dochter, maar was veel te bang om haar man te dwarsbomen. Het was niet de eerste nacht die Mina in de schuur had doorgebracht. Ze was er al aan gewend. Geritsel, gepiep of andere vage geluiden lieten haar niet meer schrikken.

‘Zo, dochtertje, lekker geslapen?’ lachte Xaver schel.

Ik ben je dochter niet, wilde Mina hem toebijten, maar op het laatste moment wist ze zich te beheersen. In de schaduw van zijn vader was ook Philipp de schuur binnen gekomen, met zo’n hatelijke grijns op zijn gezicht dat Mina de angst om het hart sloeg. Xaver klopte zijn zoon op de schouder.

‘Ik moet weg, jongen. Het wordt een lange dag.’

‘Goed, vader. Ik kom zo.’

Philipp keek Xaver nog even na en draaide zich toen weer om naar Mina. Weer grijnsde hij. Het volgende moment stond hij op-

eens vlak voor haar. Hij greep een lok van haar haar en wikkelde die om zijn hand, totdat Mina op haar tanden beet van pijn. Nooit zou ze hem de voldoening gunnen om in zijn bijzijn iets van angst of pijn te laten merken.

‘Mina, kleine Mina, weet je het al? Dat vriendje van je is ervandoor gegaan.’

‘Wat?’ Mina knipperde de verraderlijke tranen uit haar ogen.

‘Frank. Frank Blum heeft iemand vermoord en is nu voor de politie gevlucht.’

De schrik sloeg als een bliksemschicht door Mina’s hele lijf, maar toch slaagde ze erin haar emoties niet te laten blijken.

‘Frank heeft helemaal niemand vermoord,’ protesteerde ze met vaste stem.

‘Vraag het zijn ouders maar, lieve Mina. Hij is verdwenen. Zou hij zijn gevlucht als hij onschuldig was? In elk geval ben jij nu alleen. Ik ben nog de enige die je wat plezier kan geven, meisje!’

Mina huiverde. Opeens dacht ze aan de blikken die Philipp haar nu al een tijdje toewierp.

‘Je bent mooi,’ zei hij, nog altijd met die grijns.

‘Laat me los!’ siste ze tegen hem.

Philipp gaf haar wat meer ruimte, maar greep haar toen bij haar hals en dwong zijn gezicht naar het zijne toe.

‘Wat zeg je nou?’

‘Laat me los!’

‘Kus me.’

‘Nooit!’

‘We zijn broer en zus. Kom, meisje, geef me een lief kusje, als mijn zuster.’

Mina probeerde haar gezicht weg te draaien, maar ze had weinig kans. Philipps lippen kwamen steeds dichterbij en raakten de hare. Zijn dwingende tong drong in haar mond. Mina wilde spuwen toen hij haar eindelijk losliet, maar hij klemde haar kaken zo stijf opeen dat ze haar mond niet meer open kon krijgen.

‘Was dat niet lekker, popje? Je vriendje is verdwenen, vergeet dat niet. Je hebt alleen mij nog, maar ik was toch al de beste keus.’

Abrupt liet Philipp haar los.

Mina wankelde achteruit. 'Maak dat je wegkomt, smeerlap!'

'In elk geval ben ik geen voortvluchtige moordenaar.'

'Frank is geen moordenaar.'

'Hij is ervandoor gegaan, meisje. Hij heeft de benen genomen nadat hij de moordenaar van zijn zus om zeep heeft geholpen. Wraak, noemen ze dat, lieve Mina, en het is niet de eerste keer dat zoiets gebeurt.'

Mina huiverde inwendig. Zou Philipp toch de waarheid spreken? Had Frank echt iemand vermoord? Maar hij had zijn zus nooit gekend en het verhaal enkel van zijn ouders gehoord. Zou haar Frank in staat zijn om...?

'Wen maar aan de gedachte. Van nu af aan ben je alleen.'

Onwillekeurig kromp Mina ineen; ze kon er niets aan doen. Opeens kreeg ze het ijszig koud.

Claudius is dood.

In één klap kwamen alle herinneringen weer bij haar boven, alsof de ramp zich pas gisteren had voltrokken. In gedachten zag ze weer de beelden van hun aankomst in het onbekende land, de hoge rivieroever, de donkere mensen en de lasso's die als slangen langs de diepblauwe, wolkeloze hemel scheerden. Beelden van Vroni, haar enige dochter, die samen met de twee jaar oudere Claudius op de loopplank stond te giechelen. En met die beelden kwamen ook weer de gevoelens bij haar boven – de ongerustheid, de angst om je kind, die je nooit kwijtraakte.

Ze maken alleen wat plezier, had ze steeds weer geprobeerd zichzelf gerust te stellen. Gewoon wat plezier. Er zal heus niets gebeuren.

Haar achttienjarige dochter Vroni en Claudius, de zoon van de Liebkinds, lachten zo dikwijls met elkaar. Misschien waren ze wel verliefd.

Irmelind had geprobeerd te glimlachen. Maar opeens klonk er een schreeuw, van verschillende kanten, als uit één mond. Bijna op hetzelfde moment zag Irmelind de twee jongelui naar de diepte storten, in het smerige bruine water. Een fractie van een seconde leek haar hart stil te staan.

Onwillekeurig drukte Irmelind haar beide handen tegen haar borst. Ze stond alleen in haar keuken, maar toch hoorde ze weer de kreten van paniek en haar eigen overslaande stem: 'Waar zijn ze? Waar zijn ze? Help ze toch. Help ze! Waar is mijn dochter? O, god, ze kan niet zwemmen. Mijn Vroni kan niet zwemmen! Help haar dan!'

Toen was Claudius' hoofd weer boven water gekomen. De jongen hapte naar lucht en sloeg wild met zijn armen, terwijl zij, Irmelind, roerloos naar het water staarde, waar ondanks haar innerlijke smeekbeden geen tweede hoofd meer bovenkwam.

Een dag later hadden ze Vroni gevonden. Irmelind was flauwgevallen toen ze de tijding kreeg. Korte tijd later kwam ze bij en wilde ze haar dode dochter nog één keer zien, maar dat mocht niet.

'Denk aan haar zoals je haar hebt gekend,' had Hermann tegen haar gezegd. 'Hou die herinnering aan haar vast.'

'Claudius Liebkind,' fluisterde Irmelind nu. 'Claudius Liebkind.'

Nooit zou ze zijn naam vergeten. Nauwelijks twee weken na aankomst was hij midden in de nacht uit zijn ouderlijk huis weggeslopen. Daarna had ze hem nooit meer gezien. Ook Cäcilie, Claudius' moeder, had haar – tot dit recente bezoek – maar één of twee keer opgezocht. Nee, Irmelind had haar nooit verwijten gemaakt maar wel een zekere afstand bewaard. Ze hadden nooit meer samen zo kunnen lachen als op de bootreis, die toch ook niet eenvoudig was geweest. Maar toen had Vroni nog geleefd. Haar enige dochter...

'Vroni,' fluisterde Irmelind. 'Vroni.'

Het deed nog altijd zo veel pijn. Tranen prikten in haar ogen. Ze veegde ze weg, met de rug van haar hand. Precies vandaag zou Vroni achtendertig zijn geworden. Dan was ze natuurlijk al getrouwd geweest en had ze haar eigen kroost aan de schare kleinkinderen van Irmelind en Hermann toegevoegd. Vroni's twee jaar oudere broer had al lang kinderen, twee jongens en een meisje. Irmelind was dol op hen, maar ook de liefde voor de kleintjes had haar niet over het verlies van Vroni heen geholpen. Dikwijls had ze zich afgevraagd waarom die pijn haar zo zwaar viel. Vroni en zij hadden altijd een heel bijzondere band gehad. De een wist altijd wat de ander voelde, ook zonder dat ze het hoefden uit te spreken. Ze hadden elkaar over

hun dromen verteld, en samen gelachen. Ze waren meer geweest dan moeder en dochter.

Sinds Vroni's dood regelde Irmelind nog altijd haar dagelijkse dingen, maar echt leven deed ze niet meer. Misschien was dat niet eerlijk tegenover haar familie, maar iets in haar was voorgoed gestorven.

Mina zat met haar moeder op de veranda voor het kleine huis, bezig de kleren van de Amborn-mannen te verstellen. Zoals altijd, als ze even een moment rust had, gingen haar gedachten naar Frank. Hoe vurig ze dat ook had gehoopt, de afgelopen weken was hij niet meer opgedoken op de plekken waar Mina en hij elkaar altijd heimelijk troffen. Hij kon toch niet zomaar verdwenen zijn, dacht ze steeds weer – niet zonder afscheid te nemen of haar te zeggen waar ze elkaar terug zouden zien?

Algauw deden er allerlei geruchten de ronde. Voor sommige mensen was Frank zonder enige twijfel een moordenaar, anderen geloofden daar helemaal niets van.

'Toch niet Frank!' zeiden ze. 'Hij is een beste jongen. Het is uitgesloten dat Frank iemand heeft doodgeslagen.'

'Maar dat hemd dan, met die bloedvlekken erop?' wierpen anderen tegen.

Niemand wist nog iets van het horloge dat Mina in Philipps jas had gevonden en waar ze, na die dag waarop Philipp haar bijna had betrap, tevergeefs naar had gezocht. Een vreselijke verdenking spookte door haar hoofd. Stel dat Philipp iets met de moord te maken had? Stel dat hij zélf de dader was? Daar achtte Mina hem zeker toe in staat. Maar hoe moest ze dat bewijzen?

Claudius Liebkind, die nooit samen met zijn ouders op de kleine boerderij bij Esperanza had gewoond, had inmiddels zijn laatste rustplaats gevonden op de begraafplaats van de stad. Daarna nam het leven weer zijn normale loop. Alleen Mina voelde zich vreselijk verlaten. De enige met wie ze had kunnen praten, de jongen met wie ze haar toekomstplannen had gedeeld, die haar in zijn armen had gehouden en voor wie ze iets betekend had, was uit haar leven verdwenen.

Frank.

Hoe moest ze verder zonder hem? Hoe kon ze hier achterblijven zonder gek te worden? Wie zou haar tegen Philipp kunnen beschermen?

In de weken na Franks verdwijning zag Mina al een glimp van het leven dat haar wachtte. Zelfs de ochtend erna had ze iets in de ogen van haar stiefbroer gelezen wat haar de schrik om het hart deed slaan. Het volgende moment had hij haar met geweld gekust. En de dagen die volgden ging dat gewoon zo door. Philipp kneepte in haar billen, kustte de welving van haar borsten en trok haar aan haar haren als ze probeerde te ontsnappen.

‘Je komt niet van me af,’ dreigde hij haar steeds grijnzend. ‘Je kunt me niet ontlopen.’

Mina deed haar best haar stiefbroer zo veel mogelijk te ontwijken. Ze wist dat hij zich alles toeëigende wat hem niet vrijwillig gegeven werd – en dat hij ooit alles zou nemen wat hij wilde.

‘Ik moet hier weg,’ zei Mina op een keer abrupt tegen haar moeder, en niet voor het eerst slikte ze de tranen weg die in haar ogen brandden.

‘Ik weet het,’ antwoordde Annelie met gebogen hoofd. ‘Je kunt in Esperanza in betrekking gaan,’ vervolgde ze toen. ‘In elk geval tot dat de zaak is uitgezocht.’

‘Dus jij gelooft ook niet dat hij het was?’

‘Nee.’ Annelie tilde haar hoofd op en keek haar dochter met haar mooie grijsblauwe ogen aan. ‘Natuurlijk niet. Frank? Welnee. Frank is een beste jongen. Die slaat niet iemand dood.’

Mina aarzelde. ‘Ik heb iets... gezien, die dag,’ begon ze toen onzeker. ‘Bij Philipp.’

Haar moeder boog weer het hoofd en liet naald en draad behendig door de versleten stof glijden.

‘Een gouden horloge,’ vervolgde Mina. ‘Ik weet het niet zeker, maar ik dacht dat er twee letters in gegraveerd waren, een C en een L.’

Annelie gaf geen antwoord.

‘Begrijp je, mamma? Een C en een L. Claudius Liebkind.’

‘Heb je dat horloge later nog bij hem gezien?’ vroeg Annelie, terwijl ze deed alsof ze zich op haar naaiwerk concentreerde.

Mina legde het hemd waar ze mee bezig was weer recht op haar schoot. 'Nee.'

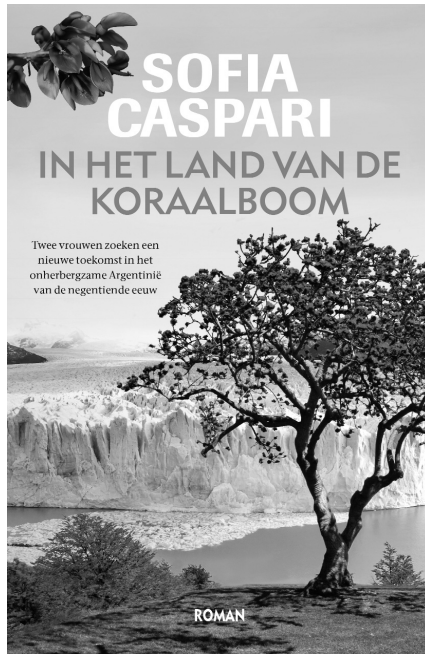
'Maar als je Frank wilt helpen, heb je dat horloge nodig,' merkte Annelie op.

'Ja, ik -'

'Ik weet hoe je je voelt, maar je kunt niet van mij verwachten dat ik je zal steunen bij wat je van plan bent,' ging Annelie haastig verder, met een uitdrukking op haar gezicht die het midden hield tussen angst en onbehagen. Ze had altijd het beste gewild voor haar dochter, maar als moeder was ze mislukt. Ze had medelijden met Mina. Hun leven was niet gemakkelijk, maar in elk geval hadden ze elkaar nog.

Annelie keek haar doordringend aan. 'Mina, dit is mijn leven, hier. Als jij in betrekking wilt gaan, zal ik je helpen, maar die kwestie met dat... dat horloge... Dat kan ik niet. Ik durf niet tegen mijn man in te gaan, daarvoor ben ik veel te bang. Als je weg wilt, zal ik je helpen, maar dat andere... Dat gaat niet. Hoe het me ook spijt.'

Heeft u het eerste deel uit deze trilogie al gelezen?

Het is de zomer van 1863 en twee jonge vrouwen, Anna Weinbrenner en Victoria Santos, ontmoeten elkaar op het schip dat hen naar het verre Argentinië zal brengen. Ze volgen in het spoor van hun echtgenoten, die eerder al de oversteek hebben gewaagd op zoek naar een betere toekomst.

Victoria's nieuwe schoonfamilie bezit een groot landgoed in het noorden van het land, en ze kan niet wachten om daar het leven van een rijke dame te leiden. Anna's familie heeft elk dubbeltje drie keer om moeten draaien om haar overtocht te betalen.

Als ze in Buenos Aires aankomen wordt echter al snel duidelijk dat hun toekomst er anders uit zal zien dan ze gedacht hadden. Victoria's droombeelden van een gelukkig familieleven spatten uiteen en Anna wacht een schokkend bericht...

Kijk ook uit naar het derde deel van deze trilogie!

Dit derde en laatste deel speelt zich wederom af in Argentinië, en bestrijkt de periode van 1898 tot 1904. De drie delen kunnen echter ook heel goed los van elkaar worden gelezen.

Eerste druk februari 2015

Tweede druk, eerste in deze uitvoering, juli 2021

Oorspronkelijke titel *Die Lagune der Flamingos*

Copyright © 2013 by Bastei Lübbe GmbH & Co. KG, Keulen

Copyright © 2015, 2021 voor deze uitgave Uitgeverij De Fontein, Utrecht

Vertaling Jan Smit

Omslagontwerp De Weijer Design, Baarn

Omslagillustratie © Shutterstock

Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best

ISBN 978 90 261 5850 6

ISBN e-book 978 90 261 5851 3

SBN luisterboek 978 90 261 5823 0

NUR 302

www.uitgeverijdefontein.nl

Alle personen in dit boek zijn door de auteur bedacht. Enige gelijkenis met bestaande – overleden of nog in leven zijnde – personen berust op puur toeval.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch, door geluidsopname- of weergaveapparatuur, of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.